

2. Robbins L. The theory of Economic Policy / L. Robbins. – L., 1952. – 287 p.
3. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции: реориентация теории стоимости / Эдвард Чемберлин : [пер. с англ.]. – М. : Экономика, 1996. – 360 с.
4. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть. Теория организации промышленности / Жан Тироль. – М. : Экон. школа, 1996. – 786 с.
5. Бернам У. Правовая система США / Уильям Бернам. – М. : Новая юстиция, 2007. – Вып. 3. – 1216 с.
6. Варламова А. Н. Правовое обеспечение развития конкуренции : учеб. пособие / А. Н. Варламова. – М. : Статут, 2010. – 301 с.
7. Шнирков О. И. Конкурентна політика Європейського Союзу : [монографія] / О. І. Шнирков. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2003. – 217 с.
8. Справа 27/76 United Brands Company and United Brands Continental v. Commission // European Court Review. – 1978. – 207.
9. Справа 6/72 Europeemballage Corp and Continental Can Company Inc v. Commission // European Court Review. – 1973. – 215.
10. Справа 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. v. Commission // European Court Review. – 1979. – 461.
11. DG Competition discussion paper on the application of Article 82 of the Treaty to exclusionary abuses. 2005. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>
12. Справа T-321/05 Astra Zeneca v. Commission // Official Journal. – 2005. – С 271.
13. Справи C-241/91 P та C-242/91 Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications LTD (ITP) v. Commission (Magill) // European Court Review. – 1995. – 743.
14. Справа T 201/04 R Microsoft v. Commission // European Court Review. – 2004. – II 4463.
15. Справа 62/86 AKZO Chemie v. Commission // European Court Review. – 1991. – I-3359.
16. Справа 322/81 Nederlandsche Banden Industrie Michelin v. Commission (Michelin I) // European Court Review. – 1983. – 3461.
17. Справа T-83/91 Tetra Pak International v. Commission (Tetra Pak II) // European Court Review. – 1994. – II-755.
18. Commission notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law // Official Journal. – 1997. – C. 372. – P. 5–13.
19. Whish R. Competition Law / R. Whish. – L. : Oxford University Press, 2009. – 1006 p.
20. Craig P. EU Law. Text, Cases and Materials / P. Craig, G. De Burca. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 1155 p.
21. Sealinkcase // Common Market Law Review. – 1995. – 5. – 255 p.
22. Справа 7/97 Oscar Bronner v. Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft und Mediaprint Anzeigengesellschaft // European Court Review. – 1998. – I-7791.
23. Monti G. EC Competition Law / G. Monti. – Cambridge : Cambridge Press, 2007. – 566 p.
24. Communication from the Commission – Guidance on the Commission's enforcement priorities in applying Article 82 of the EC Treaty to abusive exclusionary conduct by dominant undertakings // Official Journal. – 2009. – C 45. – P. 7–20.
25. Kallebauer M. The Commission's New Enforcement Priorities in Applying Art. 82 EC to Dominant Companies' Exclusionary Conduct: A Shift towards a More Economic Approach? / M. Kallebauer // European Common Market Law Review. – 2010. – P. 175–199.

Надійшла до редколегії 08.11.18

К. Смирнова, д-р юрид. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Київ, Україна

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ДОМИНИРУЮЩИМ ПОЛОЖЕНИЕМ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Анализируется доктринальное определение доминирования на рынке и юридическая квалификация действий на рынке доминирующим субъектом. Исследованы категории злоупотреблений доминирующим положением на рынке со стороны субъектов хозяйствования и их последствия для рынка, прослеживается практика распространения юрисдикции ЕС на нерезидентов ЕС. Установлена тенденция к расширению в правовом порядке ЕС понятия "злоупотребление доминирующим положением", что связано с постоянной динамикой системы торговых отношений на рынке. Такое расширение связано с тенденцией активизации экономических факторов, которые имеют целью искажения конкуренции в форме эксплуататорского ценообразования, установления барьеров для входа на рынок, хищнической практики и тому подобное.

Ключевые слова: право ЕС, правила конкуренции, доминирование, злоупотребление доминирующим положением.

K. Smyrnova, Doctor of Jur. Sciences (Dr.hab)
Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyov, Ukraine

LEGAL REGULATION OF ABUSE OF DOMINANT POSITION IN THE EU

The article analyzes the doctrinal definition of market dominance and the legal qualification of acts on the market by a dominant entity. Explored categories of abuse of the dominant position on the market by business entities and their implications for the market, traces the practice of extending the EU jurisdiction to non-residents of the EU. The tendency to expand in the legal order of the EU the concept of "abuse of a dominant position" is connected with the constant dynamics of the system of trade relations in the market. Such an expansion is associated with the tendency to intensify economic factors aimed at distorting competition in the form of exploiting pricing, setting barriers to entry, predatory practices, etc.

Key words: EU law, rules of competition, domination, abuse of a dominant position.

УДК 341.171

Л. Фалалєєва, канд. юрид. наук, доц., докторант
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Київ, Україна

РАДА ЄВРОПИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ, УЗГОДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ПРАВОЗАХИСТУ

Проаналізовано концептуальні засади та особливості правового статусу Ради Європи та Європейського Союзу, сучасні підходи до узгодження стандартів правозахисту, процес формування нового формату співробітництва у сфері захисту прав людини між Радою Європи та Європейським Союзом. Висвітлено правовий інструментарій, роль інституцій, основні сфери взаємодії, тенденції її розвитку крізь призму дотримання принципу поваги до прав людини як спільної цінності Ради Європи та Європейського Союзу.

Ключові слова: Рада Європи, Європейський Союз, право ЄС, установчі договори, права людини, основоположні права, наднаціональність, субсидіарність, інтеграційні процеси.

Рада Європи (далі – РЕ) забезпечує високі європейські правові стандарти та акумулює кращі практики їхньої реалізації, посідаючи чільне місце в інституційній архітектурі європейського міжнародного права, становлячи частину міжнародного інституційного права [1, с. 946]. РЕ та Європейський Союз (далі – ЄС) плідно співробітничать, передусім у сфері захисту прав людини, поступово формуючи новий формат співробітництва в широкому загальноєвропейському контексті.

Актуальність проблематики полягає в тому, що від стану узгодженості стандартів правозахисту РЕ та ЄС узалежнені ефективність функціонування систем захисту прав людини, сформованих у них, дієвість взаємодії, що поступово еволюціонує в напрямі поглиблення між цими акторами міжнародних відносин, суб'єктами міжнародного права.

У вітчизняній і зарубіжній юридичній науці здебільшого досліджувалися генеза системи захисту прав лю-

дини в ЄС, чинники та проблеми європейської ідентичності, стандарти забезпечення та механізми захисту прав людини в рамках РЄ, процес її реформування, значна увага приділена особливостям організації та функціонування, правовій природі рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Організаційно-правовий механізм і вплив інтенсифікації співробітництва між РЄ та ЄС на розвиток сучасного міжнародного права, ключові аспекти правозахисної діяльності РЄ та ЄС, відмінності їхнього правового статусу є проблематикою, що має практичне значення для сучасної науки міжнародного права, вирішенню якої частково присвятили праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких А. Бардсен, Ф. Бінді, С. Блокменс, М. Буроменський, В. Буткевич, Р. Вессел, Б. Воурен, Д. Гомьен, В. Денисов, Л. Зваак, Г. Клебес, О. Копиленко, М. Микієвич, В. Мицик, В. Муравйов, Н. Мушак, Х. Расмуссен, А. Росас, О. Святун, К. Смирнова, Е. Стейн, Л. Тимченко, А. Федорова, Р. Фрід, Д. Хальберстам, Д. Харріс, Ю. Шемшученко, Г. Шермерз. Водночас особливості механізмів та інструментарію взаємодії між РЄ та ЄС у сфері забезпечення і захисту основоположних прав, сучасні підходи до узгодження стандартів правозахисту є новою і малодослідженою тематикою у вітчизняній науці міжнародного та європейського права, вивчення якої становить науково-практичний інтерес у контексті активізації України в РЄ та реалізації державою зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на набуття членства в ЄС.

Метою дослідження є висвітлення особливостей правового статусу ЄС і РЄ, правових засад захисту основоположних прав у ЄС та їхнє узгодження зі стандартами правозахисту, напрацьованими РЄ, аналіз концептуальних основ і новітньої практики співробітництва між РЄ та ЄС, а також розкриття тенденцій його розвитку.

Суспільно-політичні зміни, зумовлені осмисленням численних людських втрат і шляхів подолання руйнівних наслідків Другої світової війни, визначили основні вектори еволюційного розвитку знекровленої Європи, необхідність ужиття політико-правових заходів і пошуку засадничих спільних цінностей, якими є демократія, заснована на повазі до прав людини та верховенстві права. РЄ стала першою повосенню європейською регіональною міжнародною міжурядовою організацією, яка не опікується оборонною сферою. Нині, забезпечуючи реалізацію європейських правових стандартів, *inter alia* у сфері захисту прав людини, вона активно бере участь у формуванні європейського правового простору. Вступ до РЄ вважається підготовчим етапом до набуття членства в ЄС, слугуючи свідченням належності до європейської правової культури і стимулом для подальших політичних демократичних перетворень.

Прапор РЄ, затверджений в 1955 р. Комітетом міністрів РЄ як символ єдності європейських народів, з 1986 р. став також офіційною емблемою ЄС. Гімн РЄ – музичне аранжування прелюдії до "Оди радості" з 9-ї симфонії Бетховена – затверджено Комітетом міністрів РЄ в 1972 р. На відміну від прапора і гімну, які стали загальноєвропейськими символами, логотип РЄ, приурочений 50-й річниці Організації, може використовуватися лише з її дозволу. Атрибутика ЄС включає прапор, гімн, девіз, валюту. В основу однієї із сучасних міжнародно-правових форм співробітництва між РЄ та ЄС покладено укладену 8 вересня 2012 р. Адміністративну угоду про використання європейської емблеми третіми особами, відповідно до якої будь-якій фізичній або юридичній особі дозволяється використання як неприємного, так і комерційного характеру, європейсь-

кої емблеми та/або будь-яких її елементів, дотримуючись відповідних умов [2].

Статус держави-спостерігача при РЄ (включає статус спостерігача при Комітеті міністрів РЄ) відповідно до умов, викладених у Статутній резолюції (93) 26, прийнятої 14 травня 1993 р. Комітетом міністрів РЄ, мають: США (1995), Канада (1996), Японія (1996) та Мексика (1999); лише Святому Престолу (1970) статус спостерігача при РЄ надано без будь-яких зобов'язань щодо дотримання ідеалів і цінностей РЄ; спостерігачами при Парламентській асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЕ) є Канада, Ізраїль і Мексика. Отже, співробітництво РЄ з державами-спостерігачами здійснюється на урядовому і парламентському рівнях, поширюючись з ініціативи ПАРЕ і на політичні партії. У 1989 р. ПАРЕ запроваджено особливий статус "спеціально запрошеного" ("special guest") для законодавчих органів держав Центральної та Східної Європи з метою сприяння процесу демократизації в цих державах і пришвидшенню їхнього вступу до РЄ, що, зрештою, з "клубу демократій", за вдалим висловлюванням Г. Клебеса, перетворило її на "школу демократій" [3, с. 200; 4, с. 117]. Білорусь була позбавлена статусу спеціально запрошеного 13 січня 1997 р. з огляду на відсутність демократії в державі, у 2004 р. її клопотання про його відновлення ПАРЕ відхилено, однак нині поновлення для неї цього статусу має позитивну динаміку. З метою підвищення рівня діалогу ПАРЕ в 2009 р. започатковано статус "партнер за демократію" ("Partner for democracy"), яким користуються Киргизстан, Йорданія, Марокко і Палестина.

Політику розширення РЄ на початку 90-х рр. XX ст. було переглянуто й визначено її оновлену концепцію: "Членство в Раді Європи, у принципі, є відкритим лише для держав, чії території розташовані повністю або частково в Європі та чия культура тісно пов'язана з європейською культурою. Однак традиційні та культурні зв'язки і дотримання основоположних цінностей Ради Європи могли б виправдати відповідне співробітництво з іншими сусідніми державами щодо "географічних меж" (п. 2 Рекомендації ПАРЕ 1247 (1994) про розширення РЄ від 4 жовтня 1994 р.). Виняток передбачено п. 8, згідно з яким до географічного додано суб'єктивний критерій – наявність відчуття належності до Європи, прагнення бути частиною європейського правового простору та дотримування ідеалів і принципів, сповідуваних РЄ: "Враховуючи культурні зв'язки з Європою, Вірменія, Азербайджан і Грузія мають можливість подати заявку на членство, якщо вони чітко продемонструють свою волю, їх треба розглядати як частину Європи... Сусідні з "географічною" Європою держави, якщо вони того забажають, можуть розглядатися як можливі кандидати на співробітництво". Ураховуючи 70-річний досвід і необхідність адаптації до нових геополітичних реалій, змінилась інтерпретація змісту положень Статуту, зокрема ст. 3–4, в яких містяться політичні та правові критерії набуття членства в РЄ, що, як свідчить практика, включають виконання і фінансових зобов'язань за ст. 9 Статуту, підписаного 5 травня 1949 р. Переглянутий варіант Статуту РЄ, підготовлений в рамках ПАРЕ (Рекомендація 1212 (1993) "Про прийняття Статуту Ради Європи переглянутого"), але не підтриманий 1–2 липня 1999 р. Комітетом міністрів РЄ, містить умови вступу, серед них: наявність плюралістичної парламентської демократії, приєднання до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ 1950 р.), які ПАРЕ прийняла за основу для розширення наявних

критеріїв набуття членства. Держава, запрошена до складу РЄ, вважається прийнятою з моменту передавання на зберігання документа про ратифікацію Статуту Генеральному секретарю РЄ.

Інституційний механізм функціонування РЄ має за мету реалізацію її статутних цілей і структурно складається із: 1) статутних – керівних органів, що здійснюють загальне керівництво діяльністю Організації та співробітництвом держав-членів в її рамках, повноваження яких, як правило, поширюються на всі сфери функціонування РЄ. До статутних органів РЄ належать: Комітет міністрів РЄ (поєднує риси представницького і виконавчого органів), ПАРЕ (дорадчий представницький орган; простежується наявність елементів дуалізму у співпраці з Комітетом міністрів РЄ за неможливості встановлення пріоритетності жодного із цих органів), Конгрес місцевих і регіональних влад Європи (консультаційний представницький орган), роботу яких забезпечує Секретаріат на чолі з Генеральним секретарем, відповідальним за діяльність останнього перед Комітетом міністрів РЄ; 2) спеціалізованих інституцій, заснованих на основі міжнародних договорів або актів статутних органів. Серед них: ЄСПЛ (конвенційний контрольний механізм, що забезпечує юрисдикційний захист ЄКПЛ 1950 р. і протоколів до неї), Комісар РЄ з прав людини (не розглядає індивідуальні скарги), Адміністративний трибунал РЄ, Венеційська комісія, Європейський комітет із запобігання катуванням, Група держав проти корупції "GRECO", Європейська комісія проти расизму та нетолерантності, Банк розвитку РЄ; 3) зовнішніх представництв РЄ (офіси; спільні офіси з ООН, ОБСЄ, ЄС тощо). Із прийняттям Резолюції Комітету міністрів РЄ (2010)5 про статус офісів РЄ [5], відбулася реорганізація її зовнішніх представництв.

З ініціативи ПАРЕ в 1994 р. Статутною резолюцією (94)3 Комітету міністрів РЄ засновано Конгрес місцевих і регіональних влад Європи, що став правонаступником створеної в 1961 р. Постійної Конференції місцевих і регіональних влад Європи. Усталилась практика прирівнювання статутних резолюцій (як правового інструмента внесення змін) до положень Статуту, тому Конгрес прийнято відносити до статутних органів РЄ. Інституційна структура РЄ становить розгалужену систему керівних, представницьких, виконавчих і допоміжних (комітети, групи доповідачів, робочі групи, тематичні координатори) органів, спрямовану на досягнення мети Організації та здатну забезпечити її реалізацію.

Міжнародні договори РЄ сприяють гармонізації та вдосконаленню національного законодавства їхніх держав-учасниць на засадах спільних правових стандартів. За колом сторін розрізняють: міжнародні багатосторонні (звичайні); часткові угоди (державами-учасницями є окремі держави-члени; форма співробітництва суто в рамках РЄ); розширені (усі держави-члени і треті держави); часткові розширені угоди (окремі держави-члени і треті держави). До відкритих міжнародних договорів РЄ мають право приєднатися треті держави на запрошення Комітету міністрів РЄ. Примітно, що першим відкритим міжнародним договором РЄ стала Європейська культурна конвенція 1954 р. (далі – ЄКК 1954 р.), підписана навіть СРСР. Вочевидь простежується тенденція збільшення кількості відкритих міжнародних договорів РЄ. Крім того, вносяться відповідні зміни як у випадку Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню 1987 р. (далі – ЄКЗК 1987 р.), лише Протокол № 1 до якої зро-

бив її "відкритою". Виокремлюються й інші критерії класифікації, зокрема, за організаційним ефектом: міжнародні договори, що не передбачають заснування контрольного механізму їхнього виконання та міжнародні договори, які визначають його створення і повноваження ухвалювати рішення про дотримання або недотримання державами-учасницями взятих зобов'язань. Базові міжнародні договори РЄ мають практичне призначення, більшість з них підкріплені різноманітними механізмами моніторингу. Увесь масив міжнародних договорів РЄ, відкритих для підписання 1949–2003 рр., опубліковано в "Серії європейських договорів" (№ 001–193 включно), яка, починаючи з 2004 р., продовжена "Серією договорів Ради Європи" (№ 194 і наступні). Договірна практика РЄ спрямована в т. ч. на віднайдіння прийнятної моделі політико-правового співробітництва.

Договірна практика РЄ та прецедентне право ЄСПЛ заклали підвалини становлення і розвитку права РЄ як сукупності норм обов'язкового та рекомендаційного характеру, що регулюють міжнародні відносини в її рамках відповідно до основних принципів міжнародного права. Щодо структурних елементів системи права РЄ наявні різні підходи, серед яких виокремлюються: договірне, "м'яке", звичаєве та прецедентне право РЄ; матеріальне і процесуальне право РЄ. Принципи права РЄ служать засадничими нормами, що визначають зміст правотворчої та правозастосовної діяльності РЄ і держав-членів. Право РЄ становить основу європейського міжнародного права, отже, тенденції їхнього розвитку взаємопов'язані та взаємообумовлені.

У РЄ запроваджено дієву систему захисту прав людини, договірним осердям якої стала ЄКПЛ 1950 р., що містить каталог колективно гарантованих прав людини і передбачила заснування безпрецедентного конвенційного контрольного механізму – основним елементом якого є міжнародний судовий механізм їхнього захисту, що постійно реформується. Європейська система захисту прав людини виявилась найбільш ефективною регіональною системою, визнається досягненням РЄ, суттєво впливає на право ЄС, утвердження захисту основоположних прав на рівні ЄС.

ЄКПЛ 1950 р. приймалася для "визначення та розвитку ідеалів і цінностей демократичного суспільства" (рішення ЄСПЛ у справі Kjeltdsen, Busk Madsen і Pedersen v. Denmark 1976 р.) [6], для практичної реалізації статутних ідей і цілей, цінностей і принципів РЄ, створення умов для дієвої політичної демократії, що поступово еволюціонує, сприяючи становленню і розвитку європейського правового простору, у формуванні якого РЄ відіграє значущу роль, забезпечуючи високий рівень гармонізації національного законодавства і практики європейських держав. Матеріальні правові гарантії ЄКПЛ 1950 р., підкріплені судовою практикою ЄСПЛ, не лише експліцитно вплинули на тлумачення прав людини на національному рівні, становлячи мінімальний європейський стандарт, нижче якого держава в правотворчій та правозастосовній практиці не може гарантувати, а й утвердились як загальні принципи права ЄС, як складова права ЄС.

Система організаційно-правових засобів колективного забезпечення виконання зобов'язань, покладена в основу моделі захисту прав людини в рамках РЄ, має як інструментарій правового контролю (міжнародним судовим органом), так і політико-правового контролю (нагляд за виконанням рішень ЄСПЛ Комітетом міністрів РЄ, можливість застосування моніторингових заходів ПАРЕ [7, с. 92-93], діяльність яких у цій сфері

є взаємодоповнювальною) дотримання конвенційних прав та основоположних свобод. Запроваджена в 2010 р. система "двоєдиного підходу" (twin-track approach) до нагляду за виконанням рішень ЄСПЛ демонструє позитивні тенденції, свідченням цього є збільшення кількості рішень, щодо яких Комітет міністрів РЄ заклав процедуру нагляду.

Багатогранна діяльність РЄ формує новий політико-правовий вимір європейського континенту, забезпечуючи збереження самобутності європейської цивілізації. РЄ сформувала надійні правові засади регулювання всебічного практичного співробітництва європейських держав, посприяла виведенню захисту прав людини зі сфери виключної внутрішньої компетенції держави, а також заохочує комплексне і системне вдосконалення законодавчого забезпечення з урахуванням європейських стандартів, спонукає керуватися ними під час правозастосування, своєчасно його коригувати, утім її мета допоки не досягнута, простежується певна асиметрія очікувань і можливостей зміцнення миру та забезпечення стабілізації в Європі зрештою XXI ст. "на засадах справедливості та міжнародного співробітництва, що є життєво важливим для збереження людського суспільства та цивілізації" (преамбула Статуту РЄ). Глибинне реформування РЄ 2010–2012 рр., яке частково триває, сфокусовано, *inter alia*, на: активізації діяльності як політичної та інноваційної організації, її стратегічному розвитку; запровадженні більш ефективного управління діяльністю Організації, у т. ч. посиленні якості внутрішнього аудиту останньої; уможливленні масштабного перегляду програм діяльності РЄ з метою зосередження на пріоритетних сферах; забезпеченні внутрішньої реорганізації її органів, що вирізняються гнучкістю підходів і становлять динамічну систему, яка еволюціонує. Актуалізувалося відновлення каналів діалогу та його активізація в усіх напрямках між статутними органами задля їхньої злагодженої системної роботи, утвердження інституційного балансу в РЄ та збереження її провідної ролі в європейській інституційній архітектурі.

Україна подала заяву на вступ до РЄ в 1992 р., прагнучи бути частиною європейського правового простору. Забезпечення належного виконання нею статутних обов'язків і зобов'язань, узятих під час вступу до РЄ, викладених у Висновку ПАРЄ № 190 (1995) від 26 вересня 1995 р. щодо вступу України до РЄ, актуалізувало необхідність створення належних правових та інституційних умов. У Висновку ПАРЄ зазначено, що Україна вже підписала Рамкову конвенцію про захист національних меншин 1995 р., а також приєдналася до ЄКК 1954 р., до Європейської рамкової конвенції про трансграничне співробітництво між територіальними органами або владами 1980 р. Усього при вступі Україна зобов'язалась приєднатися до 19 міжнародних договорів РЄ, зокрема: ЄКПЛ 1950 р., Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р., Конвенції про передачу засуджених осіб 1983 р., ЄКЗК 1987 р., Конвенції про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р.

На підставі зазначеного позитивного Висновку ПАРЄ Комітет міністрів РЄ 19 жовтня 1995 р. одностайно ухвалив резолюцію про запрошення України стати 37-м членом РЄ і приєднатися до її Статуту, що відбулося 31 жовтня 1995 р., а 9 листопада 1995 р. – урочиста церемонія вступу України до РЄ, визнання її частиною Європи не лише географічно, а й політично. Україна, долучившись до європейських цінностей і стандартів, підпадає під процедуру моніторингу ПАРЄ виконан-

ня зобов'язань державами-членами, за допомогою якої оцінюється досягнутий прогрес у виконанні вступних зобов'язань, що, не лишаючи місця для сумнівів, мають бути підтверджені відчутними діями. Можливість її заміни постмоніторинговим діалогом узалежнена від наявності "ознак прогресу, які б заслугоували на довіру", за висловом Ханне Северинсен, яка в 2007 р. з приводу розвитку ситуації в Україні відзначила "політичний безлад, спричинений конституційною безвихіддю" [8, с. 5]. На нинішньому етапі триває моніторинг ситуації в Україні та довкола України. Майже всі зобов'язання, пов'язані з членством держави в РЄ, виконано, однак серед найбільш проблемних питань співробітництва є: реформування судової системи згідно з рекомендаціями Венеційської комісії, посилення протидії корупції, удосконалення конституційного процесу, досягнення максимальної відповідності вітчизняного законодавства і правозастосовної практики правовим стандартам РЄ, запобігання їхньому порушенню, оскільки Україна входить до першої п'ятірки із 47 держав-членів РЄ за кількістю звернень до ЄСПЛ. Судова імплементація ЄКПЛ 1950 р. в Україні донині має більш теоретичний, ніж практичний характер, її вплив на судову практику міг бути далекосяжнішим, саме на це спрямований Закон України "Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV.

Офіс РЄ в Україні є інституційною формою співробітництва, його діяльність базується на Меморандумі про взаєморозуміння між Урядом України та Радою Європи про заснування в Україні Офісу Ради Європи та його правового статусу, підписаному 6 листопада 2006 р., ураховуючи положення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. та Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи від 2 вересня 1949 р., яка поряд зі Статутом визначає правовий статус Організації. Офіс РЄ в Україні координує реалізацію в державі програм співробітництва РЄ, концентрує діяльність на меншій кількості проектів, що має суттєво підвищити якість їхнього виконання, підтримує зусилля щодо реалізації Плану дій Ради Європи для України на 2018–2021 рр., затвердженого 21 лютого 2018 р. Комітетом міністрів РЄ, що є стратегічним програмним інструментом співробітництва в пріоритетних сферах, обміну кращими практиками. Водночас, деякі проекти впроваджуються в межах спільних програм РЄ та ЄС як особливої міжнародно-правової форми співробітництва між ними й Україною – державою їхнього проведення, зокрема спільної програми "Партнерство заради належного врядування".

ЄС як регіональне наднаціональне інтеграційне об'єднання європейських держав, гомогенно структуроване після скасування Лісабонським договором 2007 р. [9] опорної структури ЄС (EU pillar structure), має автономний гетерогенний якісно новий правовий порядок, відмінний від міжнародного та внутрішнього правопорядку держав. ЄС притаманні унікальні юридичні конструкції та інструменти їхньої реалізації, включаючи екстратериторіальну дію норм права ЄС, що в деяких випадках зумовлює "правові наслідки в рамках внутрішніх правопорядків третіх держав, дискреційно має правовий вплив на них, а також на юридичних або фізичних осіб, які перебувають під їхньою юрисдикцією" [10, с. 91].

Заснування 1 листопада 1993 р. ЄС на базі європейських співтовариств, які продовжували існувати в його архітектурі як суб'єкти міжнародного права та юридично самостійні інтеграційні об'єднання, експлі-

цитно доповнені новими формами міждержавного співробітництва, привело до формальної інституціоналізації механізму Європейського політичного співробітництва, що стало свідченням становлення нового інтеграційного етапу, закладеного ще в рішенні про започаткування переговорів щодо створення ЄС, прийнятому на засіданні Європейської Ради (далі – Європада) у 1990 р. у м. Дублін (Ірландія).

Договір про Європейський Союз (далі – ДЄС) – установчий акт, правова основа функціонування ЄС, – більш відомий за місцем підписання 7 лютого 1992 р. як Маастрихтський договір 1992 р. (набув чинності після ратифікації всіма державами-членами 1 листопада 1993 р.), передбачив формування унікальної структури ЄС, що поєднувала три опори, підкреслюючи розширений характер його компетенції: I – європейські співтовариства (*соціально-економічна сфера*); II – Спільну зовнішню та безпекову політику (далі – СЗБП, *Common Foreign and Security Policy*), включаючи Європейську безпекову та оборонну політику (нині – Спільна безпекова та оборонна політика, далі – СБОП, *Common Security and Defence Policy*) (*зовнішньополітична сфера*); III – співробітництво у сфері правосуддя та внутрішніх справ, перейменовану Амстердамським договором 1997 р. на співробітництво у сфері охорони порядку та судочинства у кримінальних справах (*правоохоронна сфера*), що згодом було підкріплено Ніццьким договором 2001 р. Логіка формування єдиного внутрішнього ринку без внутрішніх кордонів вимагала одночасного зміцнення зовнішніх кордонів і координації *mutatis mutandis* політики держав-членів ЄС. Крім того, становлення III опори зумовлювалось загостренням проблем, пов'язаних з активізацією імміграції осіб із третіх держав до держав-членів ЄС, тенденціями міграційних потоків, нелегальним розповсюдженням наркотиків і зброї, поширенням контрабанди, проявами тероризму та ін. У Розд. VI "Положення про співробітництво у сфері правосуддя та внутрішніх справ" ДЄС були виокремлені сфери співробітництва, що становили спільний інтерес для держав-членів ЄС і з яких вони взяли на себе зобов'язання, зокрема стосовно політики надання притулку, правил регулювання перетину особами зовнішніх кордонів, імміграційної політики, умов в'їзду та пересування громадян третіх держав тощо. Зрештою, правове співробітництво з окреслених питань, *inter alia*, передбачало взаємодію судових систем держав-членів ЄС, а також взаємне визнання судових рішень.

Якщо в межах I опори співробітництво між державами-членами здійснювалося вже на традиційних для європейських співтовариств засадах наднаціональності, то II та III опори стали новими формами співробітництва держав-членів, оскільки на відміну від I опори функціонували на основі міждержавного співробітництва. Чи не єдиним згуртовуючим механізмом для всіх трьох опор ЄС служила його інституційна система, покликана забезпечувати злагодженість діяльності Об'єднання в процесі розвитку досягнутого рівня інтеграції. Примітно, що в рамках I опори були задіяні всі наявні на той час інституції – Рада ЄС, Європейська Комісія (далі – Єврокомісія), Європейський Парламент (далі – Європарламент), Суд європейських співтовариств (нині – Суд), Європейська Рахункова Палата відповідно до їхньої компетенції, а в решті сфер відання рішення здебільшого приймалися Радою ЄС, Єврокомісія відіграла допоміжну роль, Суд європейських співтовариств і Європарламент у цьому процесі участі майже не брали, проте останній, реалізуючи консультативну функцію, міг

здійснювати моральний і політичний вплив на співробітництво держав-членів ЄС у рамках II та III опор.

З укладенням Маастрихтського договору 1992 р. Європейське Економічне Співтовариство (далі – ЄЕС) було формально перейменовано на Європейське Співтовариство (далі – ЄСпв.) з огляду на те, що воно переросло рамки суто економічного співробітництва, адже компетенція останнього зазнала суттєвого розширення згідно зі ст. 3 Договору про заснування Європейського Співтовариства (безстроковий, перейменований на Договір про функціонування Європейського Союзу [9] (далі – ДФЄС), отже, ЄСпв. з набуттям чинності 1 грудня 2009 р. Лісабонського договору 2007 р. припинило існування). Серед визначених нових напрямів європейської інтеграції вирізнялись: запровадження Інституту громадянства ЄС, візова політика, освіта, культура, охорона здоров'я, захист прав споживачів, створення транс'європейських мереж у сфері транспорту, телекомунікацій та енергетики, промисловість і співробітництво з метою сприяння розвитку. Важливо враховувати, що статус громадянина ЄС, крім можливості безвізового пересування територією держав-членів Об'єднання та проживання з правом працевлаштування в будь-якій із них, надав право дипломатичного і консульського захисту в третіх державах будь-якою іншою державою-членом ЄС, а також право голосу на виборах до Європарламенту та місцевих органів влади, утім не передбачав участі у виборах до національних парламентів.

Два інші співтовариства – Європейське об'єднання з вугілля та сталі (2002 р. припинило існування; його компетенція, а також майно та активи перейшли до ЄСпв., оскільки не було пролонговано Договір про заснування Європейського об'єднання з вугілля та сталі 1951 р., укладеного на 50 років з моменту набуття чинності) і Європейське співтовариство з атомної енергії (установчий договір якого – Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 р. – безстроковий) зберегли свої назви.

Маастрихтський договір 1992 р. установив за мету заснування Економічного та валютного союзу; трансформацію ЄЕС в ЄСпв. з розширенням його компетенції; доповнення європейських співтовариств (I опора) новими формами міждержавного співробітництва у сфері СЗБП (II опора), а також у сфері правосуддя та внутрішніх справ (III опора), поєднавши всі три опори в рамках ЄС. Окреслена конструкція "союзу держав і міжнародних організацій" та підходи, покладені в її основу, позначились на неоднозначності правової природи ЄС, актуальність якої зберігається донині та характеризується наявністю федералістської (Ж. Монне, А. Спінеллі, В. Хальштайн, К. Уейр, П. Дюкло, Д. Ружмон, Г. Бругман), неофедералістської (Ч. Пентланд, А. Атцірані, Д. Піндер, А. Сбрагіа), функціоналістської (Д. Мітрани), неофункціоналістської (Е. Хаас, Л. Ліндберг, В. Сандхольц, Д. Зусман, В. Метлі, Г. Меркс, Й. Тренхольм-Міккельсен, С. Шайнголд), інтерговернменталістської (С. Хоффманн, П. Тейлор) і розмаїттям інших концепцій розвитку європейської інтеграції.

Заснування Європейського валютного союзу (далі – ЄВС) зумовило "якісну зміну співвідношення між національними, міждержавними і наднаціональними елементами регулювання в ЄС на користь останніх. Поступово в ЄС утвердилася наднаціональна модель економічної інтеграції як усталена система базових конструкцій, що потенційно передбачає посилення наднаціональних інституцій, становлячи політико-правовий феномен міжнародних економічних відносин та їхнього регулю-

вання, потужний чинник розвитку наднаціональності, а отже, поглиблення інтеграційних процесів" [11, с. 223]. Створення ЄВС передбачало перехід до нового етапу економічної інтеграції, на використання єдиної європейської валюти, що мала замінити національні валюти його держав-учасниць за умови їхньої відповідності критеріям конвергенції. Для регулювання цього процесу, а також забезпечення функціонування ЄВС планувався сформувати в межах ЄС Європейську систему центральних банків на чолі з Європейським Центральним Банком (далі – ЄЦБ, за ст. 13 ДЄС у редакції Лісабонського договору 2007 р. (далі – ДЄС-Л) [9] набув статусу інституції ЄС). Масштабна фінансова криза вказала на наявні в ЄВС і загалом в ЄС проблеми фактичної єдності держав і глибину внутрішніх протиріч, послаблення євросистеми та економічного зростання ЄС, нагальність оновлення європейської інтеграційної валютної політики (згідно з ч. 2 ст. 127 ДФЄС визначається і реалізується Європейською системою центральних банків, насамперед ЄЦБ, уповноваженим санкціонувати емісію євро) та розвитку співробітництва в цій сфері на більш досконалих організаційно-правових засадах, спроможних на ранніх етапах забезпечити запобігання і протидію подібним системним кризовим процесам, не звужуючи можливостей і не сповільнюючи темпів європейської валютної інтеграції та повноцінно реалізуючи її потенціал у сфері захисту євро і фінансових інтересів ЄС загалом.

З огляду на перспективи розширення ЄС Амстердамський договір 1997 р. визначив додаткові заходи, спрямовані на досягнення його цілей, започаткування реформування правових засад регулювання функціонування ЄС, підвищення ефективності та демократичності Об'єднання, наближення його інституцій до громадян ЄС, захист основоположних прав. Ідеться передусім про розширення сфери дії права ЄС за рахунок комунітаризації, тобто включення до правового та інституційного механізму ряду сфер, які раніше не входили до компетенції європейських співтовариств. Скажімо, передання до відання ЄСпв. більшості норм шенгенського права, зокрема щодо надання політичного притулку, візової та імміграційної політики, а також співробітництва правоохоронних органів у цивільній, адміністративній та митній сферах, отже рішення з окреслених питань приймалися уже не державами-членами в рамках III опори, а інституціями – Радою ЄС (кваліфікованою більшістю) з ініціативи Єврокомісії (простою більшістю), їхня імплементація контролювалась Судом європейських співтовариств.

Амстердамським договором 1997 р. у право ЄС впроваджено поняття та інститут простору свободи, безпеки і правосуддя (the area of freedom, security and justice), передбачивши його формування шляхом поступової конвергенції та гармонізації з перспективою уніфікації правоохоронних систем держав-членів ЄС, що уможливило б звернення до суду в будь-якій з них на тих самих умовах, що й у державі громадянства, а також убезпечило б від можливості використання зі злочинною метою відмінностей і протиріч національних судових систем. Крім того, було поточено зміст принципів субсидіарності та пропорційності, запроваджено посаду Верховного представника зі Спільної зовнішньої та безпекової політики (упродовж 1999–2009 рр. її обіймав колишній Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана), який відіграв важливу роль у підготовці та реалізації політичних рішень ЄС, веденні

політичного діалогу з третіми державами та міжнародними міжурядовими організаціями.

Ніццький договір 2001 р. містив суттєві зміни і доповнення до установчих договорів європейських співтовариств та ЄС, маючи за мету поглиблення інтеграції в рамках Об'єднання, удосконалення її правових засад і організаційного механізму, зважаючи на можливий одночасний вступ безпрецедентної кількості нових держав-членів. Серед нововведень Ніццького договору 2001 р. вирізняються: реформування інституцій та органів ЄС; більш широке застосування процедури спільного прийняття рішень (Європарламентом і Радою ЄС в ідентичній редакції); установлення нового порядку розподілу "зважених голосів" за голосування в Раді ЄС кваліфікованою більшістю; надання Суду першої інстанції статусу самостійного судового органу; перерозподіл повноважень між Судом європейських співтовариств і Судом першої інстанції з наділенням останнього новими прерогативами, зокрема щодо розгляду окремої категорії справ у преюдиціальному порядку; створення спеціалізованих судових палат; підвищення ролі національних парламентів в європейській архітектурі.

Лаакенська декларація про майбутнє Європейського Союзу 2001 р., жорстко критикуючи "дефіцит демократії" в ЄС, підкреслюючи негативне ставлення населення держав-членів до бюрократизації інституцій ЄС, указала на необхідність скликання Європейського Конвенту "За майбутнє Європи" та визначила склад, форми, організацію, календар його роботи. Примітно, що вперше в історії європейської інтеграції національні парламенти в особі своїх представників були запрошені взяти участь у напрацюванні структурних реформ ЄС. Європейський Конвент під головуванням відомого політичного діяча, экс-президента Франції Валері Жискар д'Естена підготував консолідований Договір про встановлення Конституції для Європи, підписаний в м. Рим 29 червня 2004 р., який не набув чинності через позицію Франції та Нідерландів (за результатами проведених загальнонаціональних референдумів 29 травня 2005 р. і 1 червня 2005 р. відповідно), складний, еkleктичний, проте як результат кодифікації установчих договорів і Хартії Європейського Союзу про основоположні права 2000 р., як єдиний кодифікаційний акт, що привніс нову термінологію, нову методологію і нові ідеї, донині зберігає історичне та політичне значення.

Чимало положень Договору про встановлення Конституції для Європи 2004 р. включено до тексту, укладеного 13 грудня 2007 р. Лісабонського договору (консолідовані версії ДЄС та ДФЄС), що набув чинності 1 грудня 2009 р. та згідно зі ст. 53 ДЄС-Л і 356 ДФЄС є безстроковим. Лісабонський договір 2007 р. став суттєвим етапом на шляху до появи реформованого на його основі якісно нового ЄС, здатного утвердитись потужним глобальним актором. Унаслідок ліквідації системи опор ЄС набув правосуб'єктності (ст. 47 ДЄС-Л), ставши правонаступником ЄСпв., що формалізувало його повноваження у сфері зовнішніх зносин та обумовило створення нових механізмів й інструментів їхньої реалізації. Водночас, Протокол № 2 про внесення змін до Договору про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 р., що додається до Лісабонського договору 2007 р., зберіг юридичну самостійність, міжнародну правосуб'єктність зазначеного Співтовариства, утім поза рамками ЄС.

ЄС вирізняється унікальними інституційним механізмом та правовою системою, його організаційно-правові форми характеризуються тим, що: *по-перше*, в

основу формування і функціонування деяких інституцій: Європарламенту, Єврокомісії, Європейської Рахункової Палати, Суду покладено принцип наднаціональності; *по-друге*, інституції ЄС наділені широкими правотворчими повноваженнями, обсяг яких перевищує відповідні повноваження органів міжнародних організацій, зокрема акти статутних органів РЄ мають суто рекомендаційний характер; *по-третьє*, інституції пов'язані між собою відносинами взаємодоповнюваності, на яких побудовано процес прийняття правових актів ЄС; *по-четверте*, визнається примат (primacy) норм права ЄС над нормами внутрішнього права держав-членів, що є важливим засобом ефективного захисту інтересів ЄС; *по-п'яте*, окремі норми права ЄС мають пряму дію у внутрішніх правопорядках держав-членів і є обов'язковими для виконання не лише останніми, але й, у деяких випадках, юридичними та фізичними особами, які перебувають під їхньою юрисдикцією; *по-шосте*, *acquis* ЄС повинні поділяти та застосовувати як держави-члени, так і країни-претенденти на вступ до ЄС, з-поміж яких розрізняють країну-заявницю (країна, що подала заявку на вступ до ЄС, applicant country), країну-кандидата (країна, чия заявка на вступ підтримали, candidate country) та потенційну країну-кандидата (країна, що має перспективу членства в ЄС, згідно з укладеною з ним міжнародною угодою, але ще не подала заявки, potential candidate country); *по-сьоме*, здійснюється контроль за своєчасною імплементацією правових актів ЄС державами-членами з метою з'ясування стану дотримання ними вимог норм права ЄС; *по-восьме*, установчі договори ЄС передбачають можливість поглибленого співробітництва (enhanced cooperation) у прийнятих для окремих держав-членів сферах, не охоплених компетенцією ЄС, що діє за принципом наданих повноважень (principle of conferral, ст. 5 ДЄС-Л), водночас реалізуючи й дорозумілі повноваження (implied powers, ст. 352 ДЄС).

Держави-члени наділили ЄС експліцитною компетенцією задля досягнення спільних цілей. Компетенція ЄС поділяється на внутрішню, зовнішню та пов'язану з асоціацією із заморськими територіями, а її обсяг закріплений в установчих договорах і є неоднаковим у різних сферах. Принципи субсидіарності та пропорційності, будучи результатом численних політичних компромісів, служать основою розподілу компетенції між ЄС та державами-членами. Категорії компетенції ЄС, що відповідно до ст. 2 Розділу I ДЄС передбачають наявність виключної компетенції ЄС, спільної компетенції ЄС і держав-членів, компетенції вживати заходи з підтримки, а також виключної компетенції держав-членів, охоплюють конкретні сфери. У рамках виключної компетенції лише ЄС може приймати юридично обов'язкові акти, а держави-члени вправі робити це самостійно, тільки якщо уповноважені ЄС або на виконання його актів. Виключна компетенція ЄС згідно зі ст. 3 ДЄС охоплює такі сфери, як: митний союз; установлення правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку; фінансова політика – для держав-учасниць ЄВЗ; збереження морських біологічних ресурсів у рамках спільної рибальської політики, при цьому остання належить до спільної компетенції; спільна торговельна політика. Щодо укладання міжнародних угод, то це можливо з питань виключної компетенції, якщо укладання такої угоди визначено законодавчим актом ЄС, або є необхідним для надання ЄС можливості здійснювати свої внутрішні повноваження, або

тією мірою, якою її укладання може вплинути на спільні правила чи змінити їхній обсяг.

Стосовно спільної компетенції, то обов'язкові законодавчі акти приймають і ЄС, і держави-члени за пріоритетної ролі ЄС, тобто держави-члени здійснюють свою компетенцію тією мірою, якою ЄС нею не скористався або держави-члени реалізують свою компетенцію у випадках, коли ЄС прийняв рішення припинити здійснення своєї компетенції. Відповідно до ст. 4 ДЄС ідеться про такі сфери: внутрішній ринок; соціальна політика в аспектах, передбачених цим Договором; економічне, соціальне і територіальне згуртування; сільське господарство та рибальство, за винятком збереження морських біологічних ресурсів; навколишнє середовище; захист прав споживачів; транспорт; транс'європейські мережі; енергетика; простір свободи, безпеки та правосуддя; спільні проблеми безпеки у сфері охорони здоров'я в аспектах, визначених цим Договором. Нововведенням є положення ст. 2 і 6 ДЄС, якими встановлено, що ЄС має компетенцію вживати заходи з підтримки, координації та доповнення дій держав-членів у таких сферах: охорона та зміцнення здоров'я людини; промисловість; культура; туризм; освіта, професійне навчання, молодь і спорт; цивільна оборона; адміністративне співробітництво.

Діяльність ЄС ґрунтується на об'єктивних чинниках, які гнучко поєднуються з економічними та політико-правовими, зростанням взаємозалежності держав-членів, що втілюється, зокрема у: чіткому розмежуванні повноважень інституцій, органів, агенцій з метою забезпечення інституційного балансу; контролі Єврокомісією та Судом ЄС дотримання норм права ЄС; юридичній обов'язковості норм, які становлять право ЄС; необхідності подолання "дефіциту демократії" в процесі підготовки та прийняття актів ЄС, керуючись цінностями, в основу яких покладено принципи функціонування інтеграційного об'єднання.

Усталена судова практика застосування телеологічного методу тлумачення установчих договорів, уточнення, деталізації та конкретизації їхніх положень, *inter alia*, зумовлена прагненням забезпечити: інтегрованість норм права ЄС у внутрішнє право держав-членів, юрисдикційний захист права ЄС судовими органами ЄС і держав-членів, ефективне правове регулювання інтеграційних процесів. Новітня практика Суду (об'єднані справи C-402/05P, C-415/05P Kadi and Al Barakat International Foundation v. Council and Commission [2008]) демонструє тенденцію до повного виокремлення правопорядку ЄС від міжнародного правопорядку, що актуалізувало питання їхнього співвідношення, зокрема співвідношення права ЄС і міжнародних зобов'язань, пов'язаних із членством в ООН. Примітно, що в ситуації колізії Суд віддав перевагу першому, відступивши від своєї попередньої практики (справи C-286/90 Anklagemyndigheden v. Peter Michael Poulsen & Diva Navigation Corp [1992]; C-162/96 A. Racke GmbH & Co. v. Hauptzollamt Mainz [1998]). Суд зайняв позицію, яка полягає в тому, що ЄС має на меті захист його цінностей, у т. ч. європейських стандартів захисту основоположних прав незалежно від того, чи це призведе до опосередкованої відмови виконувати вимоги Ради Безпеки ООН, зобов'язання за Статутом ООН [12], що є суперечливим рішенням у контексті загального міжнародного права. Правопорядок ЄС відрізняється від міжнародного як автономністю, конститутивністю, прямою дією, так і колом суб'єктів, що в поєднанні змінює акценти і визначає особливості його правової природи; він,

однак, не може суперечити основним принципам міжнародного права відповідно до Статуту ООН.

ДЄС-Л передбачив процедуру вступу до ЄС (ст. 49) і вперше на нормативному рівні визнав право виходу з нього держав-членів (ст. 50), хоч така можливість існувала і раніше, відповідно до норм загального міжнародного права. Лісабонський договір 2007 р. вніс суттєві зміни до організаційно-правового механізму ЄС, серед яких, *inter alia*, надання Єврораді статусу інституції ЄС, запровадження посади постійного Президента Євроради і посади Верховного представника ЄС із закордонних справ і безпекової політики (the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy) з метою забезпечення кращої узгодженості та скоординованості зовнішньої діяльності ЄС, послідовності в здійсненні зовнішньої політики ЄС. Верховному представнику ЄС із закордонних справ і безпекової політики підпорядкована новостворена **Європейська служба зовнішньої діяльності (European External Action Service)**, яка вдається до наднаціональних і міждержавних методів співробітництва. Отже, Лісабонський договір 2007 р. справив значний позитивний вплив на становлення організаційної структури, спроможної усунути фрагментарні підходи, злагоджено та ефективно реалізовувати СЗБП, включаючи СБОП, на утвердження ЄС як повноправного суб'єкта міжнародного права, здатного активно взаємодіяти з іншими акторами міжнародних відносин, зокрема з РЄ, на дво- та багатосторонній довгостроковій основі. Співробітництво між ЄС і РЄ впливає на "еволюційний розвиток міжнародних відносин і міжнародного права" [13, с. 373].

З метою протидії нинішнім викликам і загрозам, насамперед агресії Російської Федерації, а також запобігання їм у майбутньому, для забезпечення національної безпеки України та послідовної реалізації її зовнішньополітичного курсу практичне співробітництво з ЄС у зазначеній сфері на багаторівневій основі має стати одним із пріоритетів. Крім того, привертає увагу європейська соціальна модель, тобто модель, за якої економічний розвиток сприяє згуртуванню населення та соціальному прогресу, що сьогодні для України зберігає не меншу актуальність за безпекові питання. Захист прав людини теж вимагає системного підходу, маючи стати консолідуючим чинником, оскільки служить мірилом динаміки розвитку плюралістичної демократії, ринкової економіки, верховенства права, що підкреслює його значення в контексті реалізації політичної асоціації та економічної інтеграції на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2014 р., укладеної в рамках Східного партнерства як одного з вимірів Європейської політики сусідства і наділеної інтегруючим потенціалом побудови нашого спільного майбуття.

Ураховуючи високий економічний потенціал, значну політичну вагу, привабливість внутрішнього ринку, ЄС активно використовує свій вплив для поширення ціннісно-правових засад, європейських цінностей, як вони визначені в ст. 2 ДЄС-Л на треті держави, у т. ч. Україну. У даній статті йдеться про те, що ЄС "заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права і поваги до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин. Ці цінності – спільні для держав-членів у межах суспільства, де панують плюралізм, недискримінація, терпимість, справедливість, солідарність і рівність жінок і чоловіків" [9] – покликані забезпечити повномасштабний процес політичної, економічної та правової дедалі тіснішої інтеграції на європейському континенті.

З прийняттям Лісабонського договору 2007 р. посилюється увага ЄС до проблеми захисту основоположних прав. Примітно, ч. 2 ст. 6 ДЄС-Л підтвердила намір ЄС приєднатися (як колективного учасника) до ЄКПЛ 1950 р., ураховуючи, що, по-перше, громадяни ЄС повинні мати можливість оскаржити до міжнародного юрисдикційного органу дії та/або бездіяльність інституцій, органів, агенцій ЄС, їхніх посадових осіб так само, як вони це роблять у разі порушення їхніх прав державними органами та їхніми посадовими особами; по-друге, приєднання дозволить уникнути різного тлумачення Судом ЄС та ЄСПЛ однакових норм у сфері прав людини, проте Суд ЄС здебільшого вже враховує практику ЄСПЛ при обґрунтуванні своєї правової позиції.

Приєднання до ЄКПЛ 1950 р. дозволить уникнути розбіжностей і невідповідностей тлумачення однакових норм у сфері прав людини Судом ЄС та ЄСПЛ як офіційним інтерпретатором, юрисдикція якого поширюється на всі питання тлумачення і застосування ЄКПЛ 1950 р. і протоколів до неї (ч. 1 ст. 32 ЄКПЛ 1950 р.). За допомогою динаміко-еволюційного тлумачення ЄСПЛ наповнює новим змістом норму ЄКПЛ 1950 р., активно впливає на формування сучасних уявлень про права людини, їхній зміст та обсяг, окреслив чіткі контури громадянських і політичних прав людини, можливостей їхнього обмеження, перетворивши ЄКПЛ 1950 р. на "живий інструмент", що тлумачиться крізь призму умов і реалій сьогодення.

Строки приєднання ЄС до ЄКПЛ 1950 р. не встановлено, лише визначено, що воно не змінить компетенції ЄС, закріпленої в ДЄС-Л та ДФЄС. До підписання та набуття чинності нової доопрацьованої Угоди про приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка враховуватиме Висновок 2/13 Суду від 18 грудня 2014 р. [14] щодо відповідності проекту Угоди цінностям та установчим договорам ЄС, індивіди можуть подавати скарги до ЄСПЛ винятково на держав-членів, незважаючи на наявність рішення Суду ЄС, ухваленого в преюдиціальному порядку. Професор В. І. Муравйов зауважує, що "заснування Європейського Союзу зумовило появу нових механізмів міжнародно-правового регулювання" [15, с. 311], а його приєднання до ЄКПЛ 1950 р. у спосіб укладення угоди "особливого виду" свідчитиме про становлення інноваційної міжнародно-правової форми співробітництва між ЄС та РЄ [16, с. 5].

Ураховуючи досвід співробітництва держав-членів ЄС у рамках РЄ, у виданому в 1999 р. на саміті ЄС у Кельні мандаті на розробку Хартії ЄС про основоположні права, її джерелами було визначено, зокрема, ЄКПЛ 1950 р. і протоколи до неї, Європейську соціальну хартію 1961 р. (далі – ЄСХ 1961 р.), Європейську соціальну хартію (переглянуту) 1996 р. (далі – ЄСХ(п) 1996 р.). Примітно, змістова частина Хартії ЄС про основоположні права в адаптованій редакції 2007 р. (далі – Хартія ЄС 2007 р., Charter of Fundamental Rights of the European Union) за дотримання принципу субсидіарності переважно відтворює засадничі підходи РЄ до забезпечення і захисту прав людини, оскільки в преамбулі Хартії ЄС 2007 р. визначено, що вона підтверджує права, які, з-поміж іншого, походять зі спільних конституційних традицій держав-членів і міжнародних зобов'язань, з ЄКПЛ 1950 р., з ЄСХ 1961 р., з ЄСХ(п) 1996 р., а також із судової практики ЄСПЛ [17]. Хартія ЄС 2007 р. характеризується інклюзивним підходом до правового регулювання, вирізняється широкою концепцією основоположних прав, поєднаних *mutatis mutandis* у рамках одного всеохопного

документа. У Роз'ясненнях (Explanations) до Хартії ЄС 2007 р., ураховуючи розвиток права ЄС, розкривається зміст кожної категорії основоположних прав, співвідносяться їхній обсяг з відповідниками за міжнародно-правовими актами, *inter alia* ЄКПЛ 1950 р., аналізується судова практика ЄСПЛ і Суду ЄС.

При викладенні в Хартії ЄС 2007 р., яка прирівнюється за юридичною силою до положень установчих договорів, прав, що кореспондують гарантованим ЄКПЛ 1950 р., використовувалися формулювання, які не допускають їхнього різночитання. Вимогу однакового розуміння прямо зафіксовано в "горизонтальних" статтях Хартії ЄС 2007 р., зокрема ч. 3 ст. 52. Якщо Хартія ЄС 2007 р. та ЄКПЛ 1950 р. містять таке саме за змістом право, наприклад на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 7 Хартії ЄС 2007 р. кореспондує ст. 8 ЄКПЛ 1950 р.), свободу висловлювань та інформації (ст. 11 Хартії ЄС 2007 р. кореспондує ст. 10 ЄКПЛ 1950 р.), то зміст і обсяг цих прав збігаються з тими, що їм надає остання. Викладене не перешкоджає запровадженню у праві ЄС більш високого рівня захисту окремих прав, аніж той, що встановлено ЄКПЛ 1950 р., отже, Хартія ЄС 2007 р. потенційно може стати вирішальним чинником, інструментом розвитку євроінтеграційних процесів у правозахисній сфері. Текст Хартії ЄС 2007 р. поєднує більш широкий каталог гарантованих прав і свобод порівняно з ЄКПЛ 1950 р., закріпивши деякі нові права, зокрема право на цілісність особистості (ст. 3), право на якісне управління (ст. 41). Зрештою, "за жодних обставин рівень захисту за Хартією 2007 р. не може бути нижчим гарантованого Конвенцією 1950" [18, с. 33]. Отже, інтерпретація і застосування норм Хартії ЄС 2007 р., які кореспондують гарантованим ЄКПЛ 1950 р., мають здійснюватися однаково, згідно з їхнім офіційним тлумаченням ЄСПЛ. Окреслений вище підхід спрямовано на те, щоб уникнути ризик формування подвійних стандартів у рамках європейського правового простору.

ДЄС-Л фактично легалізував рецепцію матеріальних норм ЄКПЛ 1950 р. і прецедентного права ЄСПЛ у право ЄС. Основоположні права, як вони гарантовані ЄКПЛ 1950 р. і походять зі спільних конституційних традицій держав-членів, входять до змісту права ЄС як загальні принципи (ч. 3 ст. 6 ДЄС-Л). У рішенні в справі 36/75 *Rutili* Суд уперше обґрунтував свою правову позицію у спосіб прямого посилання на ст. 8, 9, 10 та 11 ЄКПЛ 1950 р., а також ст. 2 Протоколу № 4 до неї як на "систему загальних принципів, яких необхідно дотримуватися в рамках правопорядку співтовариств" [19], що сприяло переосмисленню місця і ролі ЄКПЛ 1950 р. у правовому порядку ЄС, а згодом визнанню ЄСПЛ системи захисту прав людини в ЄС еквівалентною системою, сформованій на основі ЄКПЛ 1950 р. При цьому ЄСПЛ розтлумачив термін "еквівалентність" як зіставлення, а не ідентичність систем захисту прав людини (п. 165 рішення у справі *Vosphorus Airways v. Ireland* 2005 р.) [20]. Власне, рішенням у справі 4/73 *Nold* Суд започаткував звернення до ЄКПЛ 1950 р., рішенням у справі 36/75 *Rutili* – до її конкретних положень у спосіб прямого посилання, а в рішенні у справі 13/94 *P v. S and Cornwall County Council* уперше прямо послався на практику ЄСПЛ.

З огляду на практику Суду ЄС можна зробити висновок, що до прийняття Лісабонського договору 2007 р., яким адаптованій редакції Хартії ЄС 2007 р. надано однаково юридичну силу з установчими договорами ЄС, Суд регулярно посилався на положення ЄКПЛ 1950 р. та застосовував практику ЄСПЛ як дже-

рело її тлумачення. Як правило, звернення Суду до практики ЄСПЛ обмежувалося посиланням на "загальні принципи права ЄС", а звернення до тлумачення ЄСПЛ відповідного права визначалося як "роз'яснення" або як посилання "за аналогією". Нині ситуація змінилася на користь Хартії ЄС 2007 р. (об'єднані справи C-92/09 та C-93/09 *Volker and Markus Schecke GbR (C-92/09) Harmut Eifert (C-93/09) v. Land Hessen*; C-571/10 *Camberai v. Istituto per l'Edilizia della Provincia autonoma di Bolzano*; C-617/10 *Aklagaren Hans Akerberg Fransson*). Суд ЄС тлумачить і застосовує Хартію ЄС 2007 р., а норми ЄКПЛ 1950 р. та практика ЄСПЛ здебільшого слугують "допоміжним інструментом" для тлумачення положень Хартії ЄС 2007 р., яка, *inter alia*, є результатом систематизації та кодифікації усталеної судової практики Суду у сфері захисту основоположних прав.

Практика застосування Судом норм ЄКПЛ 1950 р. свідчить, що можна стверджувати порушення відповідної норми, якщо предметом спору є питання, яке підпадає під сферу дії права ЄС. Такий висновок Суд зробив у рішенні у справі 260/89 *Elliniki Radiophonia Tileorassi*, визнавши в п. 42, що Суд "не має повноважень досліджувати відповідність Конвенції 1950 р. тих норм національного законодавства, які не пов'язані з правом ЄС. Якщо ж мають місце норми національного законодавства, що діють у рамках сфери застосування права ЄС, і до Суду направлено запит у преюдиціальному порядку, то він має надати тлумачення, якого потребує національний суд для оцінки того, чи відповідають такі норми основоположним правам, дотримання яких забезпечує Суд і які впливають з Конвенції 1950 р." [21]. Водночас Суд установив, що "національні правила можуть бути розцінені як допустимі відхилення від вимог права ЄС лише якщо ці правила не порушують права людини" [21]. У рішенні у справі 309/96 *Annibaldi* Суд посилав свій контроль за дотриманням прав людини на всі дії держав-членів у сфері права ЄС, залишаючи за собою право кожного разу визначати, чи підпадають вони під цей критерій.

Не поодинокі ситуації, за яких позиції Суду та ЄСПЛ щодо тлумачення ЄКПЛ 1950 р. збігалися, при цьому Суд тлумачив її першим. Так, у рішенні у справі *Orkem v. Commission* Суд визнав відсутність практики ЄСПЛ щодо тлумачення ст. 6 ЄКПЛ 1950 р. таким чином, що право на справедливий судовий розгляд включає право не свідчити проти самого себе, утім зробив висновок, що рішення Єврокомісії не відповідає ЄКПЛ 1950 р. [22]. Така правова позиція Суду стосовно тлумачення ст. 6 ЄКПЛ 1950 р. була сприйнята ЄСПЛ в рішенні у справі *Funke v. France*, в обґрунтуванні якого ЄСПЛ послався, зокрема, на рішення Суду в справі *Orkem v. Commission*. Ухвалюючи рішення у справі *Dieter Krombach v. Andre Bamberski*, Суд послався на ст. 6 ЄКПЛ 1950 р. і встановив, що відвід адвоката, який представляє інтереси відсутнього на судовому засіданні громадянина *Krombach*, є явним порушенням зазначеної статті й суперечить публічному порядку держав-членів ЄС [23]. Згодом громадянин *Krombach* звернувся до ЄСПЛ зі скаргою на суд Франції, але ЄСПЛ погодився з доводами Суду ЄС у цій справі та констатував факт порушення ст. 6 ЄКПЛ 1950 р.

Щодо основоположних прав у юриспруденції Суду ЄС, то він нині віддає переваги положенням Хартії ЄС 2007 р. [24, с. 293], значно менше застосовує практику ЄСПЛ та посилається, як правило, на ті статті ЄКПЛ 1950 р., які кореспондують відповідним статтям Хартії ЄС 2007 р., підкреслюючи, що їхнє тлумачення має

збігатися. Водночас ЄСПЛ, обґрунтовуючи свою правову позицію, посилається на Хартію ЄС 2007 р., рішення Суду та інші джерела права ЄС, що є показовим прикладом взаємного впливу судової практики інституцій ЄС і РЕ, практичної реалізації взаємодії Суду ЄС та ЄСПЛ, яка потребує правової регламентації. Практика застосування Хартії ЄС 2007 р. ЄСПЛ і ЄКПЛ 1950 р. Судом ЄС свідчить про конвергентні тенденції систем захисту прав людини, що діють у РЕ та ЄС, посилення рівня їхньої взаємодії не лише в теоретичному, а й у практичному вимірах. Сучасна модель захисту основоположних прав в ЄС не убезпечена від конфлікту юрисдикцій і правових колізій, утім, вважається потенційно здатною забезпечити розвиток інтегрованого підходу до основоположних прав, зміцнити механізми співробітництва в межах простору свободи, безпеки та правосуддя, сприяючи поглибленню в рамках ЄС правової інтеграції.

Висновки. РЕ як політична регіональна міжнародна міждержавна організація, забезпечує співробітництво європейських держав у найважливіших сферах, за винятком національної оборони, становлячи інституційну основу європейського міжнародного права. Заснування РЕ стало першим довгостроковим європейським проектом об'єднання європейських народів, у якому втілено ідеали єдності Європи, нею створено фундаментальні передумови, розвинуті, *inter alia*, ЄС і ОБСЄ. Досвід семи десятиліть функціонування інституційно-правового механізму РЕ забезпечив її утвердження як авторитетної, впливової та представницької, загальноєвропейської міжнародної організації, довів її здатність удосконалюватися, формувати культуру толерантності, розвивати культурні та правові традиції, що є актуальним важелем впливу на збереження та зміцнення політико-правової ідентичності Європи. Упровадження не лише в правотворчу, а й правозастосовну практику держав спільних цінностей, усвідомлюючи їхнє значення як світоглядних і цивілізаційних орієнтирів, докладаючи зусиль для їхньої реалізації в процесі демократичної трансформації Європи, є необхідною передумовою підвищення ефективності їхнього регуляторного впливу, адаптації РЕ до нових викликів захисту прав людини та демократичних ідеалів у Європі.

Водночас ЄС є регіональним інтеграційним наднаціональним *suī generis* об'єднанням європейських держав, які також є державами-членами РЕ; гомогенно структуроване після скасування Лісабонським договором 2007 р. трьох опор ЄС, має злагоджено функціонуючий організаційно-правовий механізм, автономний гетерогенний якісно новий правовий порядок, відмінний від міжнародного та внутрішнього правопорядку держав. Значним поступом у наданні довершеності правопорядку інтеграційного об'єднання стало прийняття Хартії ЄС 2007 р., яка не була інкорпорована до тексту установчих договорів, але має з ними однаково юридичну силу, залишаючись самостійним джерелом первинного права ЄС. Відбулася формалізація системи захисту прав людини в ЄС, ст. 6 ДЄС-Л встановлено її трикомпонентну архітектуру, базовану на Хартії ЄС 2007 р., ЄКПЛ 1950 р., а також загальних принципах права ЄС, що ґрунтуються на спільних конституційних традиціях держав-членів та положеннях ЄКПЛ 1950 р.

ЄС вдається до унікальних юридичних конструкцій та інструментів їхньої реалізації, має ціннісні засади, узгоджені механізми і процедури, правила і практики наднаціонального, міждержавного та міжінституційного співробітництва, які забезпечують його розвиток на багаторівневій основі, а також утвердження як потужного

міжнародного актора, якому за рівнем інтеграції немає аналогів. Наразі між ЄСПЛ і Судом немає підпорядкування, при цьому останній балансує між необхідністю захисту основоположних прав на рівні інтеграційного об'єднання та прагненням зберегти інституційну незалежність. Сучасні тенденції розвитку співробітництва між РЕ та ЄС у сфері захисту прав людини пов'язані передусім з необхідністю уникнення, усунення конфлікту юрисдикцій ЄСПЛ та Суду ЄС, що сприятиме посиленню скоординованості їхньої діяльності, поглибленню правової інтеграції в рамках європейського правового простору, збагачуючи його концептуальне наповнення на ціннісних засадах, *inter alia*, поваги до прав людини.

Список використаних джерел:

- Schmahl S. The Council of Europe: Its Law and Policies / S. Schmahl, M. Breuer. – Oxford : Oxford University Press, 2017. – 1080 p.
- Administrative agreement with the Council of Europe regarding the use of the European emblem by third parties (2012/C 271/04) // Official Journal of the European Union. – Vol. 55. – 8 September 2012. – P. 5.
- Klebes H. Le Conseil de l'Europe survivra-t-il à son élargissement? / H. Klebes. // Le Droit des Organisations Internationales. Recueil d'études à la mémoire de Jacques Schwob. eds. J.-F. Flauss & P. Wachsmann, 1997. – P. 200.
- Benoit-Rohmer F. Council of Europe Law: Towards a pan-European legal area / F. Benoit-Rohmer, H. Klebes. – Strasbourg : Council of Europe publishing, 2005. – 247 p.
- Resolution CM/Res(2010)5 on the status of Council of Europe Offices (Adopted by the Committee of Ministers on 7 July 2010 at the 1090th meeting of the Ministers' Deputies). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cea6c
- No. 5095/71; 5920/72; 5926/72, Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark [1976] ECHR. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2013/10/Kjeldsen-Denmark-1976.pdf>
- Буроменський М. Європейський кодекс свободи та демократії / М. Буроменський // Право України. – 2010. – № 10. – С. 89–97.
- Северинсен Х. Жодна країна Ради Європи не може висувати претензій, нібито демократія є "внутрішньою справою" / Х. Северинсен // Дзеркало тижня. – 10 лют. 2007. – № 5 (634). – С. 1, 5.
- Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2012/C 326/01) // Official Journal of the European Union. – Vol. 55. – 26 October 2012. – P. 1–390.
- Фалалєєва Л. Г. Права людини та екстратериторіальна дія права ЄС: еволюція практики застосування юрисдикційних моделей / Л. Г. Фалалєєва // Вісн. Київ. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Міжнар. відносини. – 2017. – Вип. 1(46). – С. 91–97.
- Денисов В. Наднаціональність як правова реальність міжнародної інтеграції / В. Денисов, Л. Фалалєєва // Право України. – 2018. – № 1. – С. 214–231.
- Joined cases C-402/05P and C-415/05P Kadi and Al Barakat International Foundation v Council and Commission [2008] ECR I-06351. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:62005CJ0402>
- Денисов В. Н. Міжнародне співтовариство як правова реальність функціонування міжнародних відносин / В. Н. Денисов // Правова держава. Щорічник наукових праць. – Вип. 28. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2017. – С. 358–374.
- Opinion 2/13 of the Court of 18 December 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=160882&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir&occ=first&part=1&cid=160518>.
- Муравьев В. И. Реализация норм права Европейского Союза во внутренних правовых порядках государств-членов / В. И. Муравьев // Международное право как основа современного миропорядка. Liber Amicorum к 75-летию проф. В. Н. Денисова : моногр. / под ред. А. Я. Мельника, С. А. Мельник, Т. Р. Короткова. – К.; Од. : Фенікс, 2012. – С. 310–327.
- Кузьма В. Ю. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Ради Європи з Європейським Союзом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право / В. Ю. Кузьма; [Національний університет "Одеська юридична академія"]. – Одеса, 2018. – 21 с.
- Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 303/01) // Official Journal of the European Union. – Vol. 50. – 14 December 2007. – P. 1–16.
- Explanations Relating to the Charter of Fundamental Rights (2012/C 303/02) // Official Journal of the European Union. – Vol. 50. – 14 December 2007. – P. 17–35.
- Case 36/75 Rutili [1975] ECR-1219. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61975CJ0036>

20. No. 45036/98, Bosphorus Airways v. Ireland [2005] ECHR. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/CourseMaterialsHR/HR2009/DeWet/DeWetBackgroundReadingCase3.pdf>

21. Case 260/89 Elliniki Radiophonia Tileorassi [1991] ECR I-2925. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=cecl%3AECI%3AEU%3AC%3A1991%3A254>

22. Case 374/87 Orkem v. Commission of the European Communities [1989] ECR-03283. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:61987CJ0374>

23. Case C-7/98 Dieter Krombach v. Andre Bamberski [2000] ECR I-01935. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61998CJ0007>

24. Greer S., Gerards J., Slove R. Human Rights in the Council of Europe and the European Union: Achievements, Trends and Challenges / S. Greer, J. Gerards, R. Slove. – Cambridge : Cambridge University Press, 2018. – 560 p.

Надійшла до редколегії 19.11.18

Л. Фалалеева, канд. юрид. наук, доц., докторант

Институт государства и права имени В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины, Киев, Украина

СОВЕТ ЕВРОПЫ И ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ: ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО СТАТУСА, СОГЛАСОВАНИЯ СТАНДАРТОВ ПРАВООЗАЩИТЫ

В исследовании проанализировано концептуальные основы и особенности правового статуса Совета Европы и Европейского Союза, современные подходы к согласованию стандартов правозащиты, процесс формирования нового формата сотрудничества в сфере защиты прав человека между Советом Европы и Европейским Союзом. Освещено правовой инструментарий, роль институций, основные сферы взаимодействия, тенденции его развития сквозь призму соблюдения принципа уважения прав человека как общей ценности Совета Европы и Европейского Союза.

Ключевые слова: Совет Европы, Европейский Союз, право ЕС, учредительные договора, права человека, основополагающие права, наднациональность, субсидиарность, интеграционные процессы.

L. Falalieieva, PhD in Law, Associate Professor, Doctoral Candidate

V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

COUNCIL OF EUROPE AND EUROPEAN UNION: PECULIARITIES OF LEGAL STATUS, COORDINATION OF STANDARDS FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION

The conceptual framework and peculiarities of the legal status of the Council of Europe and the European Union, modern approaches regarding coordination of standards for human rights protection, the process of building a new format of cooperation in the field of human rights protection between the Council of Europe and the European Union were analyzed in the research. The legal toolkit, the role of institutions, main fields of interaction, its tendencies of development through a prism of compliance with the principles of respect for human rights as a common value of the Council of Europe and the European Union were highlighted.

Keywords: Council of Europe, European Union, EU law, founding treaties, human rights, fundamental rights, supranationality, subsidiarity, integration processes.